

ΔΙΣΠΗΛΙΟ ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ ΛΙΜΝΑΙΟΣ ΟΙΚΙΣΜΟΣ

ΑΝΑΤΟΛΗ ΓΕΡΑΝΤΙΔΟΥ Γ' ΕΞΑΜΗΝΟ
ΜΑΘΗΜΑ: ΤΟ ΑΙΓΑΙΟ ΠΡΙΝ ΤΗΝ 2^η ΧΙΛΙΕΤΙΑ
ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: Α. ΒΛΑΧΟΠΟΥΛΟΣ

Η Καστοριά είναι πόλη της Δυτικής Μακεδονίας. Η περιοχή του Δισπηλιού βρίσκεται στην νότια πλευρά της λίμνης Ορεστίδος περίπου 6 χλμ. από την πόλη της Καστοριάς.

Ο Λιμναίος Οικισμός του Δισπηλιού ήρθε στην επιφάνεια το 1932, μετά από μια χρονιά ξηρασίας, όπου έπεσε κατά πολύ η στάθμη της λίμνης. Τα πρώτα υπολείμματα παρατηρήθηκαν από κατοίκους της περιοχής. Στην συνέχεια ασχολήθηκαν με την περιοχή αρμόδιοι.

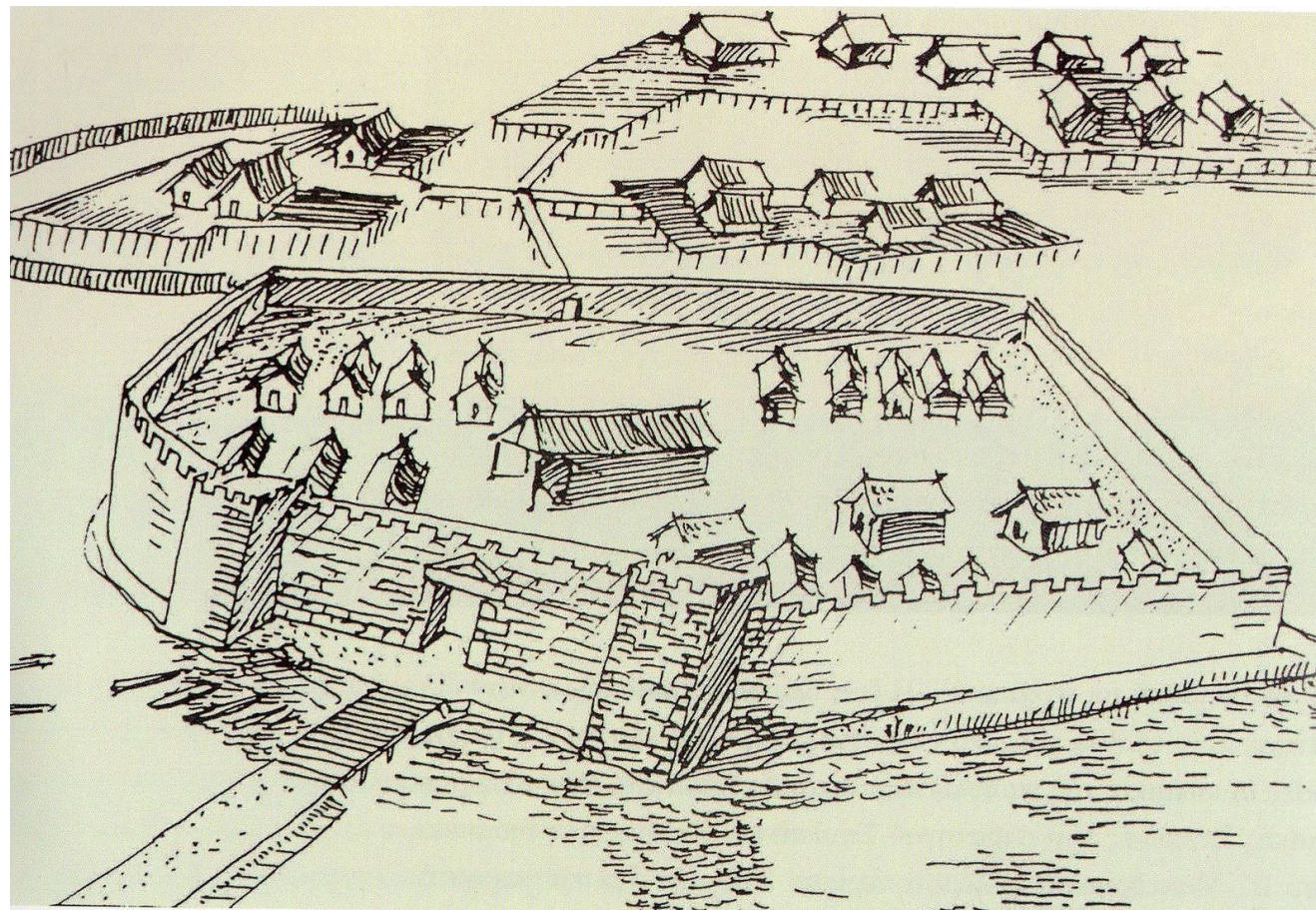

Το Δισπηλιό ανήκει στον *Δήμο Μακεδνών*. Ανήκει στην ευρύτερη περιοχή «*Νησί*» η οποία ονομάζεται έτσι γιατί περιβάλλεται από μια τεχνητή χερσόνησο.

- Οι πρώτες έρευνες στον προϊστορικό οικισμό έγιναν το 1930 από το *Αντ. Κεραμόπουλλο*, καθηγητή του Παν. Αθηνών, ο οποίος επισκέφθηκε πρώτη φορά την περιοχή τότε.
- Το 1938 και ενώ είχε πέσει αισθητά η στάθμη της λίμνης, ο *Κεραμόπουλλος* στην δεύτερη επίσκεψη του στο Δισπηλιό εντόπισε τις κορυφές από τους ξύλινους πασσάλους των κατοικιών.
- Την επόμενη περίοδο σταμάτησαν οι έρευνες και οι ανασκαφές για δύο περίπου δεκαετίες.
- Κατά την δεκαετία του 1960 ξεκίνησε μία νέα περίοδος ανασκαφών από τον *Ν. Μουτσόπουλο*, καθηγητή της Αρχιτεκτονικής Σχολής Θεσσαλονίκης.

- Ο Ν. Μουτσόπουλος ήταν αυτός που έκανε τις πιο συστηματικές έρευνες και ανασκαφές στο Δισπηλιό για αρκετό διάστημα και έφερε στην επιφάνεια σημαντικές πληροφορίες.
- Το 1992 την σκυτάλη της ανασκαφικής δραστηριότητας ανέλαβε ο καθηγητής Προϊστορικής Αρχαιολογίας του ΑΠΘ Γ. Χουρμουζιάδης μαζί με την ομάδα του. Ο Γ. Χουρμουζιάδης συνέχισε το έργο των ανασκαφών του στον προϊστορικό πασσαλόπηκτο οικισμό μέχρι το 2013 που βρισκόταν στην ζωή.
- Αργότερα ανέλαβε τις έρευνες ο καθηγητής του ΑΠΘ Κ. Κωτσάκης μαζί με ομάδα φοιτητών του Πανεπιστημίου, ο οποίος είναι υπεύθυνος επικεφαλής μέχρι και σήμερα.

Υποθετική
αναπαράσταση του
Λιμναίου Οικισμού του
Δισπηλιού από τον Ν.
Μουτσόπουλο με βάση
τις ανασκαφές και τα
ευρήματα των κατοικιών

Οι θέσεις των
εγκαταστάσεων
του Δισπηλιού
σήμερα

ΧΡΟΝΟΛΟΓΗΣΕΙΣ ΟΙΚΙΣΜΟΥ

Από τις χρονολογήσεις που έχουν πραγματοποιηθεί, σύμφωνα με τις μέχρι τώρα ανασκαφικές ενέργειες και τα ευρήματα στην περιοχή, χονδρικά ο Λιμναίος Οικισμός του Δισπηλιού βρίσκεται ανάμεσα στο **5800 έως 3000 π.Χ.**

Αυτές οι χρονολογήσεις δεν είναι απόλυτες διότι οι έρευνες στην περιοχή είναι ακόμη υπό εξέλιξη και νέα στοιχεία προκύπτουν συνεχώς. Γι' αυτό τον λόγο συναντάμε και διαφορετικές χρονολογήσεις. Ωστόσο ο οικισμός φαίνεται να κατοικήθηκε για πρώτη φορά γύρω στο **5800 με 5500 π.Χ.** (Μέση Νεολιθική εποχή)

ΧΡΟΝΟΛΟΓΗΣΕΙΣ ΟΙΚΙΣΜΟΥ

Σχετικά με τον πληθυσμό του οικισμού προκύπτουν τα στοιχεία ότι στην περίοδο της **ακμής** του το Δισπηλιό κατοικούνταν από 5.000 περίπου κατοίκους. Όμως φαίνεται ότι στα μέσα της **4^{ης} χιλιετίας** υπήρξε μια σημαντική **μείωση** του πληθυσμού. Αυτό εκτιμάται ότι συνέβη για **επισιτιστικούς λόγους**, δηλαδή δεν υπήρχε αρκετή τροφή τόσο στην στεριά όσο και στην λίμνη για να τραφούν όλοι οι κάτοικοι του πληθυσμού. Με βάση τις κατοικίες και την έκταση του οικισμού οι επιστήμονες κατέληξαν ότι ο πληθυσμός αρχικά κυμαινόταν στους **5.000 κατοίκους** ενώ μετά την **4^η χιλιετία** είχε φτάσει τους **3.000 κατοίκους**.

Οικιστικά χαρακτηριστικά

Από τις μελέτες που έχουν πραγματοποιηθεί διακρίνονται 3 φάσεις εγκατάστασης του Λιμναίου Οικισμού:

- 1^η φάση: «**λιμναία**», πασσαλόπηκτα κτίσματα μέσα στην λίμνη. Η στάθμη της λίμνης τότε ήταν ρηχή και η παραλίμνια περιοχή βαλτώδης
- 2^η φάση: «**αμφίβια**», ο οικισμός εκτεινόταν τόσο στην στεριά όσο και σε υπερυψωμένες πλατφόρμες πάνω στην λίμνη
- 3^η φάση: «**χερσαία**», οι οικίες βρίσκονταν κατ' αποκλειστικότητα στην στεριά γιατί η στάθμη της λίμνης είχε ανέβει αρκετά.

ΟΙΚΙΣΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ - ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

Ο τύπος κατοικίας του Διοσηλιού ήταν οι **καλύβες**. Όπως προαναφέρθηκε ο οικισμός χτίστηκε σε πρώτο στάδιο μέσα στην λίμνη πάνω σε **ξύλινες πλατφόρμες μέσα στο νερό**. Το βασικό δομικό υλικό για το χτίσιμο όλων των κατοικιών τους ήταν το **ξύλο** (κυρίως από κωνοφόρα δέντρα). Οι τοίχοι ήταν κατασκευασμένοι από μια πλέξη μεταξύ **καλαμιών** και **χόρτων** σε συνδυασμό με μια **υγρή μάζα** σαν πηλό για να σταθεροποιούνται. Οι στέγες τους ήταν δίριχτες και αυτές επίσης φτιάχνονταν από καλάμια και ξύλο.

Μεταγενέστερα οι καλύβες τους κατασκευάζονταν με τον ίδιο οικοδομικό τρόπο αλλά πλέον στην στεριά κοντά στις όχθες της λίμνης.

Ευρήματα του Λιμναίου Οικισμού του Δισπηλιού

Τα αντικείμενα που βρέθηκαν στην περιοχή του Δισπηλιού ήταν κατά κύριο λόγο από **πηλό**, **ξύλο** και **οστά ζώων**. Ωστόσο βρέθηκαν και πολλά αντικείμενα καθημερινής χρήσης και εργαλεία φτιαγμένα από **πυριτόλιθο ή πηλό**.

Συγκεκριμένα βρέθηκαν από τις καλύβες κατάλοιπα από τους πασσάλους πάνω στους οποίους στηρίζονταν.

Ευρήματα του Λιμναίου Οικισμού του Δισπηλιού

Από το νοικοκυριό τους και τα αντικείμενα χρήσης τους βρέθηκαν αρκετά κεραμικά σκεύη και αγγεία τα οποία ήταν σπασμένα. Ορισμένα όμως σώζονται σε καλή κατάσταση. Πολλά από αυτά ήταν αγγεία σε διάφορα μεγέθη και για προφανώς πολλές χρήσεις. Ακόμη ειδώλια, κοσμήματα - χάντρες από λίθο ή οστά ζώων, αγκίστρια ψαρέματος αλλά και κάποια λίθινα αντικείμενα.

Συνοψίζοντας καταλαβαίνουμε ότι η τέχνη τους ήταν ανεπτυγμένη ως προς την ποικιλία των αντικειμένων αλλά και ως προς τα υλικά. Χρησιμοποιούσαν πηλό, λίθο ή πυριτόλιθο, οστά ζώων και όστρακα και φυσικά το ξύλο. Ωστόσο το ξύλο λόγω της φυσικής του φθοράς σε πολλές περιπτώσεις δεν σώζεται, όπως στις στέγες αλλά είμαστε σε θέση να μπορούμε να το διαπιστώσουμε.

Στο σύνολο του οικισμού επίσης βρέθηκαν:

- **4 ταφές με ανθρώπινα κατάλοιπα**
- **7 σημεία στα οποία υπήρχαν προϊστορικοί φούρνοι**
- **πολλά σημεία με υπολείμματα φωτιάς**
- **σε πολλά σημεία επίσης βρέθηκαν υπολείμματα καρπών και οστών από ζώα**

Το πιο αινιγματικό εύρημα είναι η πινακίδα με γραφή που βρέθηκε στον οικισμό και χρονολογείται γύρω στο 5250 π.Χ. με την μέθοδο χρονολόγησης του άνθρακα 14 (C14).

Η γραφή αυτή θεωρείται μια από τις πρωιμότερες γραφές κατά την προϊστορική εποχή.

Δραστηριότητες που τεκμηριώνονται στο Δισπηλιό

- Γεωργία
- Κτηνοτροφία
- Κυνήγι
- Αλιεία
- Αγγειοπλαστική
- Υφαντουργία
- Επίσης λειτουργούσε και το εμπόριο με άλλους πολιτισμούς και αυτό διαπιστώθηκε από προϊόντα και υλικά τα οποία δεν ανήκαν στην περιοχή της Καστοριάς ή ακόμη και της Ελλάδας. Οπότε υπήρχαν επαφές και με το εξωτερικό.
- Ακόμη διαπιστώνεται ότι αφού είχαν λύσει τα θέματα κατοίκησης, ασφάλειας και διατροφής άρχισαν να έχουν και πνευματικές αναζητήσεις (ειδώλια γονιμικών και μεταφυσικών συμβολισμών).

Τι λειτουργεί σήμερα στην περιοχή του Δισπηλιού

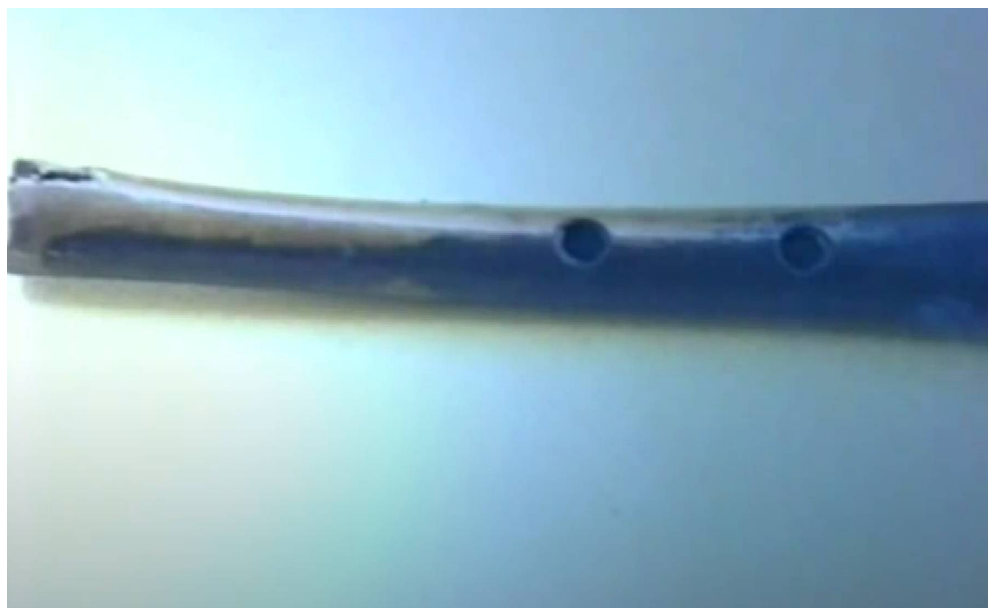
- Σήμερα στην παραλίμνια περιοχή του Δισπηλιού έχει γίνει μια προσπάθεια αναπαράστασης του Λιμανίου Προϊστορικού Οικισμού του 5800 περίπου π.Χ.
- Εκεί λειτουργεί ένας μουσειακός χώρος στον οποίο βρίσκονται τα ευρήματα του Δισπηλιού. Ανάμεσα στα πολλά αγγεία, δοχεία, αντικείμενα καθημερινής χρήσης και λοιπά βρέθηκαν και 3 φλογέρες. Οι 2 είναι από οστά προβάτων και η μία από οστό πελεκάνου.
- Ο επισκέπτης του Δισπηλιού σήμερα μπορεί να περπατήσει πάνω στις ξύλινες πλατφόρμες, να ξεναγηθεί μέσα στις αναπαραστώμενες καλύβες και να δει τα αντικείμενα με τα οποία κυνηγούσαν, μαγείρευαν, έτρωγαν και χρησιμοποιούσαν στην καθημερινότητα τους οι προϊστορικοί κάτοικοι της περιοχής.

- Δεξιά: αναπαράσταση προϊστορικού πέλεκυ (πως θα ήταν με βάση τα ευρήματα που βρέθηκαν στον οικισμό).
 - Αριστερά: μία συλλογή από σκεύη που χρησιμοποιούσαν στην καθημερινότητα τους οι κάτοικοι του Δισπηλιού.
-

- Δεξιά: μία από τις φλογέρες που βρέθηκαν στον Λιμναίο Οικισμό, φτιαγμένη από οστό προβάτου.
- Αριστερά: διάφορα εργαλεία (τα εργαλεία είναι αναπαραστάσεις των πραγματικών προϊστορικών εργαλείων).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Κ. Κωτσάκης «Δισπηλιό», στο Α. Βλαχόπουλος, Δ. Τσιαφάκη (επιμ.). **ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ – ΘΡΑΚΗ**, Εκδοτικός οίκος Μέλισσα, Αθήνα 2017, σελ. 124 – 127.
- **Εν Αθήναις Αρχαιολογική Εταιρεία**, λήμμα “Δισπηλιό» της Παρασκευής Ελεφαντή.
<https://www.archetai.gr/index.php?p=exchavations&poi=375&type=0&title=%CE%94%CE%B9%CF%83%CF%80%CE%B7%CE%BB%CE%B9%CF%8C>
- **Ιστορικά Καστοριάς**, άρθρο « *Ο Λιμναίος Οικισμός Δισπηλιού Καστοριάς*»
http://istorikakastorias.blogspot.com/2010/11/blog-post_23.html
- Εφημερίδα **ΤΟ ΒΗΜΑ**, άρθρο της Χαράς Κιοσσέ: « *Η πόλη με τους πασσάλους*»
<https://www.tovima.gr/2008/11/24/opinions/i-poli-me-toys-passaloyis/>

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΕΙΑ

- **Ιστορικά Καστοριάς**, αφιερωματικό ντοκιμαντέρ στο You Tube σε συνεργασία με την εκπομπή **ΓΥΡΙΣΜΑΤΑ** του **ΣΚΑΙ** <https://www.youtube.com/watch?v=s8V4kugtzr8&t=3s>
- Ν.Κ. Μουτσόπουλος, «Orridium Celetrum. Ο Λιμναίος Οικισμός του Δισπηλιού Καστοριάς», *Μακεδονικά* 31, 1997-98, σελ. 1-29. <https://ems.gr/makedonika-31/>
- Οι εικόνες που χρησιμοποιήθηκαν είναι υλικό από τα **Ιστορικά Καστοριάς**